

Rovdyrbloggen

Vårens vakreste gaupeeventyr

Tirsdag 13. juni 2017 - 11:45

Av John Odden

Forsidefoto: Lars Gangås / Scandlynx

I disse dager kryper det små nøster rundt føttene på gaupemødre fra nord til sør i landet. Det er en kostbar affære for gaupemor å fostre opp unger, og mye står på spill for henne. Gjør hun en dårlig jobb som mor må hun vente et helt år til neste mulighet. Hun har allerede brukt mye energi og næringsstoffer på å bære fram ungene. I flere måneder må hun nå produsere melk til ungene, og holde de trygge. På toppen av det hele er hun alenemor. Pappa bidro med sitt for 70 dager siden, og siden har hun ikke sett snurten til han.

Gaupene føder som regel unger fra midten av mai til midten av juni. Gaupene i sør får unger tidligere enn de i nord. Hunngaupene får som regel fra en til tre unger. en sjelden gang føder de fire unger. I motsetning til hos mange andre dyrearter, så varierer antall unger i kullet relativt lite med hunngaupenes kroppskondisjon eller kvaliteten på området de lever i. To unger ser ut til å være en optimal kullstørrelse for gaupe.

“Should I stay or should I go?”

Når ungene blir født veier de vanligvis tre-firehundre gram. De fødes med lukkede øyne, og i de første to-tre ukene beveger de seg lite. Allerede etter fem-seks uker er ungene mer mobile, og kan bevege seg utenfor «hiet». Det vil si, hunngaupa graver ikke et eget hi, som reven. Ungene blir ofte plassert i en steinur i utilgjengelige og bratte områder. Det hender også at ungene legges under et tett grantre, under gamle løer eller i gamle revehi.

De første dagene etter fødselen ligger mor sammen med ungene, men bare etter noen dager må mor på jakt. Når mor er borte ligger ungene tett sammen for å holde seg varme, og helt rolig for ikke å tiltrekke seg andre rovdyr. Det er mange unger som dør i disse første ukene, og andre rovdyr som rødrev er en av mange dødsårsaker. Mange unger dør også av sult og sykdom. For mor blir det i denne

De to ungene til hunngaupa F107 i Østerdalen i juni 2000. (Foto: Lars Gangås/Scandlynx)

tiden en avveining mellom å skaffe mat og det å beskytte ungene. Gaupene har nemlig ikke store oppsparte fettreserver på kroppen, og hunngaupene må dekke det økte energibehovet gjennom jakt under hele ungeoppfostringen.

Moras jaktturet bringer henne ofte mange kilometer vekk fra ungene, og ungene må være alene i mange timer om gangen. Generelt øker både tiden borte fra ungene og avstanden fra hiet utover i sesongen i takt med at ungene blir mer mobile og mindre sårbare. Rekorden innehar ei hunngaupe i Østerdalen som var over ett døgn vekk fra ungene(!). Det gikk galt til slutt med de ungene, men det var ikke direkte på grunn av vandringen til mor. Ungene ble begge funnet døde av skabb i oktober.

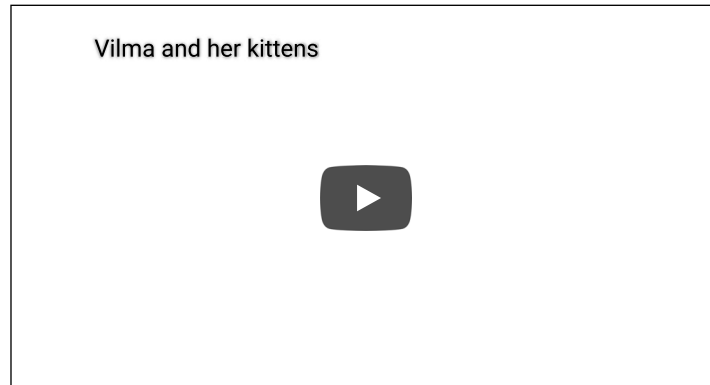
Ungene blir født med lukkede øyne. (Foto: John Odden/ Scandlynx)

Valg av fødested blir avgjørende

Du kan tenke deg selv at valg av fødeområde blir viktig for hunngaupa. Hun bør velge et område med så mange byttedyr som mulig, noe som gir enkel tilgang på mat og kortere tid borte fra ungene. På den annen side må hun også velge et

kulturtilhørighet og mange menneskelige. Det er ikke vanskelig valget ser vi i vårt forskningsprosjekt at de fleste gaupemødre velger å føde ungene i de delene av reviret sitt som har minst menneskelig aktivitet, selv om det kan bety færre rådyr å jakte på. Det er som alltid unntak. Vi har fulgt unge uerfarne mødre som har fått unger svært nært folk. Jeg husker godt den toårige hunngaupa F118 i Ringsaker i Hedmark som fikk unger i et gammelt revehi noen hundre meter bak Prøysenhuset. Et annet eksempel er toåringen F305 som fikk tre unger noen hundre meter fra tre gårder i Vestby i Follo (se bilde nedenfor).

Den unge hunngaupa F305 fikk ungene mellom tre gårder i Vestby. Her passerer hun med ungene foran et av våre viltkamera ca 7 uker etter fødsel (Foto: viltkamera.nina.no)

Får ikke unger hvert år

Det er ingen hunngauper som føder unger hvert år. De har av og til «pauseår» uten unger. Gjennom forskningen vår har vi sett at tilgangen på føde om vinteren kan bety mye for om de får fram unger eller ei. Alle hunngaupene vi fulgte en periode i nord i landet hadde tilgang til mye rein om sommeren, men tilgjengeligheten av rein om vinteren varierte mye mellom gaupene. Det vi oppdaget var at hunngauper med tilgang på vinterrein oftere fikk unger enn de med liten tilgang på rein.

Vi har også funnet ut at det er stor variasjon mellom ulike deler av Skandinavia i hvor gamle hunngaupene er når de får fram sitt første ungekull. I områder med mye rådyr får flere toårige gauper fram unger enn i områder med få rådyr.

Hunngaupene velger ofte å få ungene i utilgjengelig blokkmark (Foto Thomas Strømseth/Scandlynx)

En helt grei dag på jobben

Så hvordan vet vi alt dette? De siste to tiårene har jeg og mine kollegaer i forskningsprosjektet [Scandlynx](#) fulgt hunngauper med radiosendere over hele Skandinavia. Hver vår har vi fulgt nøye med når de merkede gaupene har født unger, og når ungene er noen uker gamle så sniker vi oss inn på og teller antall unger. Ungene blir også kjønnsbestemt, veid og får en liten microchip under huden. På den måten kan vi kjenne dem igjen hvis de senere blir skutt i kvotejakta. Når vinteren kommer, så sporer vi på hunngaupene for å se hvor mange unger som fremdeles er i live.

Noen av mine sterkeste naturopplevelser har vært på forsommeren i et bratt berg med de små nøstene rundt meg. Jeg innser at jeg privilegert som har fått et lite gløtt inn i en ellers ukjent verden. Definitivt en helt grei dag på jobben!

Aktuell lesning fra gaupeforskningen vår

Walton mfl. 2017. [The cost of migratory prey: Seasonal changes in semi-domestic reindeer distribution influences breeding success of Eurasian lynx in northern Norway](#). *Oikos*

White mfl. 2015. [Eurasian lynx natal den site and maternal home-range selection in multi-use landscapes of Norway](#). *Journal of Zoology*

Gaillard mfl. 2014. [One size fits all: Eurasian lynx females share a common optimal litter size](#). *J. Anim. Ecol.*

Painer mfl. 2014 [Physiologically Persistent Corpora lutea in Eurasian Lynx \(Lynx lynx\) – Longitudinal Ultrasound and Endocrine Examinations Intra-Vitam](#). *PLoS ONE*

Hver vår har vi fulgt nøye med når de merkede gaupene har født unger, og når ungene er noen uker gamle så sniker vi oss inn på og teller antall unger. Ungene blir også kjønnsbestemt, veid og får en liten microchip under huden. (Foto: John Linnell/Scandlynx)

Nilsen mfl. 2012. Patterns of variation in reproductive parameters in Eurasian lynx (*Lynx lynx*). *Acta Theriologica*.

NYHETER

ROVDYRBLOGGEN

- UNG.forskning.no er nyheter om forskning for barn og unge.
- Forskning.no gis ut under [Redaktørplakaten](#).
- Ansvarlig redaktør / daglig leder: Nina Kristiansen, tlf 414 55 513 / nina@forskning.no
- Redaksjonssjef: Bjørnar Kjensli, tlf 942 43 567
- [Personvernerklæring](#)

Kontakt oss

epost@forskning.no / tlf 22 80 98 90

Redaksjonen – ansatte

Annonser/stillingsmarked:

Preben Forberg, tlf 413 10 879

Sandakerveien 24 C, Bygg D3

Pb 5 Torshov, 0412 Oslo

Følg oss

[@forskningno](#)

[/forskning.no](#)

[/UNG.forskning.no](#)

[/ScienceNorway.no](#)

forskning.nos eiere

Akvaplan-niva

Artsdatabanken

De nasjonale forskningsetiske komiteene

De regionale forskningsfondene

Diku – Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Fafo

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering

Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken HF

Forsvarets forskningsinstitutt

Framsenteret

Fridtjof Nansens Institutt

GenØk – Senter for biosikkerhet

Handelshøyskolen BI

Havforskningsinstituttet

Høgskolen i Innlandet

Høgskolen i Molde

Høgskolen i Østfold

Høgskulen i Volda

Høgskulen på Vestlandet

Høyskolen Kristiania

Institutt for samfunnsforskning

KS FoU

Kompetanse Norge

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS

NIKU Norsk institutt for kulturminneforskning
NILU – Norsk institutt for luftforskning
NLA Høgskolen
NMBU – Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
NORSØK – Norsk senter for økologisk landbruk
NSD – Norsk senter for forskningsdata
NTNU
Narviksenteret
Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse
Nasjonalforeningen for folkehelsen
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
Nasjonalt senter for e-helseforskning
Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning
Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge - NUBU
Nofima
Nokut
Nord universitet
Nordlandsforskning
Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Norges Geotekniske Institutt
Norges Handelshøyskole
Norges forskningsråd
Norges geologiske undersøkelse
Norges idrettshøgskole
Norsk Polarinstitutt
Norsk Regnesentral

Norsk Romsenter
Norsk Utenrikspolitisk Institutt
Norsk institutt for naturforskning (NINA)
Norsk institutt for vannforskning (NIVA)
Opplysningskontoret for Meieriprodukter
OsloMet – storbyuniversitetet
RBUP Øst og Sør
Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning
SINTEF
Senter for grunnforskning (CAS)
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter
Simula Research Laboratory
Statens Vegvesen FoU
Statped
Sykehuset Innlandet HF
Tannhelsetjenestens kompetansesentre
Telemarksforskning
UiT Norges arktiske universitet
Universitetet i Agder
Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Universitetet i Stavanger
Universitetet i Sørøst-Norge
Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)
Vestlandsforskning
Veterinærinstituttet
Vitenskapskomiteen for mat og miljø

